

JE LI DOBRO PISATI "OČENAŠ"?

Nedavno mi je u jednom broju Riječkog teološkog časopisa (2000., br. 1) zapeo za oči naslov *Očenaš: program evanđeoskog stila života*. Dalje se u članku govori o dvije redakcije Očenaša, o tekstu Očenaša i sl. Upitao sam se je li dobro tako pisati naziv molitve *Oče naš*. Otada sam počeo pozornije pratiti pisanje toga naslova i na pitanje koje sam sebi postavio naslućivao odgovor: barem u biranijem jeziku ne bi trebalo tako pisati. Zatim sam, pišući o Hrvatskom jezičnom savjetniku, prigovorio autorima što u Savjetniku dopuštaju i pisanje Očenaš, a ocjenitelji teksta tu moju primjedbu smatrali su neopravdanom. Jedan je to ovako obrazlagao: "Ako Očenaš treba pisati rastavljeno, kako ćemo napisati, primjerice: Ne znam ni prvih deset riječi Očenaša. Mislim da nije prihvatljivo: Ne znam ni prvih deset riječi Oče naša (!?)." Drugi ocjenitelj bio je još odlučniji: "Tvrdnja o Očenašu nije prihvatljiva. Postoje u jeziku sraslice."

Mogućih prigovora toj svojoj tezi bio sam unaprijed svjestan, a primjedbu o Savjetniku na kraju sam ovako formulirao: "Na str. 326. uz uobičajen način pisanja naziva nekih molitava (*Oče naš*, *Zdravo Marijo*) predviđa se i sastavljeno pisanje (kao sraslice): Očenaš, Zdravomarija (u Rječniku je samo tako, sastavljeno pisanje).

I takav je način još uvijek dosta raširen pa autorima možda i ne treba zbog toga prigovarati, nego bi o tome trebalo posebno pisati, a već bih ovdje spomenuo da, po mojemu mišljenju, sastavljeno pisanje tih molitava ne bi pripadalo standardnom, pogotovo biranijem jeziku."

Ovdje kanim iznesenu tezu suočiti s praksom, starijom i novijom, a nakon toga iznijeti i vlastito razmišljanje.

1. "Oče naš" u starijoj literaturi

Navest ću primjere iz djela koja sam odabrao tako da slika o pisanju ovog naslova bude što objektivnija.

Kruh nebeski. Crkveni molitvenik (31921.): "Potom ide pet desetaka, a svaka se desетка sastoji od 1 Očenaša i 10 Zdravih Marija (str. 65. itd.); Oče naš - Zdravo Marijo - Slava Ocu" (str. 77. itd.).

Mali oficij Blažene Djevice Marije (1929.): "Ovaj oprost... uz molitvu (nekoliko Očenaša) na odluku sv. Oca Pape"... (str. VII); "Moli se 12 Očenaša sa 12 Slava Ocu"... (str. 174.).

Rimski obrednik (1929.): "Tri pobožne molitve i korisne umirućima, koje se imaju moliti u smrtnoj borbi sa tri Očenaša i tri Zdravo Marijo" (str. 158.); "Neka ih nauče Vjerovanje, Oče naš i Zdravo Marijo" (str. 408.).

Kongreganist (1933.): "K tomu neka još pred raspelom izmoli 3 Očenaša i 3 Zdravo-Marije" (str. 51. itd.); "Moli šest puta Očenaš, Zdravo Marijo i Slava Ocu"... (str. 195.); "Šest puta Oče naš, Zdravo Marijo, Slava" (str. 205...).

Put Srcu Spasiteljevu. Promatranja podesna... (1934.): "U drugoj molbi Očenaša molimo"... (str. 556.) itd.

Marija pomoćnica. Molitvenik za štovatelje Majke Božje (1940.): (piše uvijek rastavljeno) "Zatim molim desetke ovako: počni svaku sa 'Oče naš', onda reci"... (str. 14.); "Oče naš, Zdravo Marijo, Slava Ocu" (str. 23. itd.); "Moli devet dana uzastopce: 1. Tri puta Oče naš, Zdravo Marijo"... (str. 49.)...

* * *

U navedenim djelima sastavljeno se piše pretežno u kosim padežima, a u nominativu gotovo redovito rastavljeno.

Pravopisni priručnici, čini se, samo odražavaju postojeću praksu svoga vremena. Stariji pravopisi gotovo samo donose podatak u pravopisnom rječniku: Boranić 1941: Očenaš, *molitva*"; Hrvatski pravopis 1944: "Očenaš, s Očenašem, *molitva* (koja se počinje riečima *Oče naš*...); Boranić 1951: "očenaš (!), *molitva*"; Novosadski pravopis 1966: "očenaš (*molitva*)"; sadašnji pravopis (Hrvatski pravopis, 41996.): "Očenaš (*molitva*)".

Možda nije slučajno, a za ovu temu ni beznačajno što dva pravopisa (Boranićev i novosadski) pišu malo početno slovo: očenaš.

2. Oče naš u poslijesaborskim liturgijskim knjigama

Narodni jezik u liturgiji sustavno se uvodi tek nakon II. vatikanskog sabora pa je mnoga pitanja trebalo tek tada rješavati. Zato su i za ovu pojedinost poslijesaborske liturgijske knjige vrlo važne.

Red vjenčanja (1970.): "Cjelokupni se obred može zaključiti moljenjem Gospodnje molitve" (br. 51); "Ako se ne može služiti misa... najprije se izmoli Gospodnja molitva" (br. 54); "Sav se obred može zaključiti moljenjem Gospodnje molitve" (br. 66).

Red krštenja (1972.): "Služba se zaključi Molitvom Gospodnjom" (br. 162); na više mjesta dolazi naslov: "Molitva Gospodnja" (br. 68, 103, 128, 154, 181).

Sveta pričest i štovanje euharistijskog otajstva izvan mise (1974.): "Zatim ovim ili sličnim riječima uvede u molitvu Gospodnju" (br. 30 i 45; usp. br. 59); "Tada pričestitelj pozove nazočne da mole Gospodnju molitvu"... (br. 74).

Rimski misal (1980.): "Gospodnja molitva: u njoj se moli za svagdanji kruh"... (OURM 56a); "Nakon Gospodnje molitve svećenik sam" ... (OURM 111); "Zatim... izgovori upozorenje pred Gospodnju molitvu" (OURM 192); "Poslije doksologije... govori... ili druge uvede u Molitvu Gospodnju" (str. 457., br. 21).

Časoslov rimskog obreda (I: 21984): OURČ 194 donosi naslov "Molitva Gospodnja" i dalje: "...po časnoj je tradiciji iza prošnji dano osobito mjesto Molitvi Gospodnjoj"... (br. 194); "Očenaš mole svi" (OURČ 196); "Nakon molbenice svi mole Gospodnju molitvu" (str. 462.; usp. str. 467.); "Poslije Očenaša govori se neposredno, bez Pomolimo se, zaključna molitva" (str. 463.; usp. str. 468.).

Biskupski ceremonijal (1987.): u Stvarnom kazalu (str. 320.) od Očenaš upućuje se: "Vidi: Molitva Gospodnja." Taj naziv dolazi u tekstu: "Biskup... izgovara poziv na Molitvu Gospodnju" (br. 159); "Na kraju se uvijek izmoli Molitva Gospodnja" (br. 226).

Blagoslovi (1987.): "Poslije Oče naš, ispustivši Izbavi nas, svećenik"... (br. 103).

Red slavljenja ženidbe (1997.): "Izmolivši Očenaša ispušta se molitva Izbavi nas"... (br. 72 i 283); "Zatim Gospodnju molitvu uvodi ovim ili sličnim riječima" (br. 109 i 142).

Red potvrde (21998.): "Veliku važnost valja pridati i moljenju Gospodnje molitve što je potvrđeni mole zajedno s narodom" (br. 13); "Zatim svi govore molitvu Gospodnju" (br. 48).

Red pristupa odraslih u kršćanstvo (1998.): "'Predaje' kojima Crkva izabranicima predaje drevna svjedočanstva vjere i molitve, naime vjeroispovijed i Gospodnju molitvu"... (br. 25,2); "Izabranicima se predaje i 'Molitva Gospodnja', koja je od davnine"... (br. 188); "Predaja Molitve Gospodnje obavi se u tjednu poslije treće provjere"... (br. 189); "Đakon kaže: Neka pristupe koji imaju primiti Molitvu Gospodnju" (br. 191); "Ako se primanje obavlja izvan mise, prijelaz od vjerničke molitve k molitvi Gospodnjoj... Ako je primljeni u svojoj zajednici običavao dodavati Gospodnjoj molitvi završnu doksologiju"... (Dodatak, br. 31).

Dodatak: Katekizam Katoličke crkve (1994.): u Tematskom kazalu naslov je Očenaš (str. 774), a o toj molitvi govori se u br. 1096, 1820, 2033, 2750 i 2759-2856: "Molitvi časova..., a tako i obrascima najčasnijih kršćanskih molitava, među kojima Očenašu" (br. 1096); "Nadu izražavamo i hranimo molitvom, posebno moljenjem Očenaša, koji je sažetak"... (1820); "Ta je kateheza tradicionalno, uz Vjeronanje i Očenaš, uzela kao temelj"... (2033); "Molitva koju nas uči, 'Očenaš!', možemo iznutra prihvatiti"... (2750); o ovoj molitvi govori se u cijelom drugom odsjeku 4. dijela, a naslov je - u hrvatskom izdanju - "Molitva Gospodnja 'Očenaš'" (br. 2759-2865). Tu se naizmjenično upotrebljavaju nazivi Molitva Gospodnja, Gospodnja molitva i Očenaš, a u točki 2786-2793, gdje se tumače riječi "Oče naš", piše se rastavljeno, ali "naš" je uvijek u navodnicima.

To znači da se u toj knjizi ne prihvaća rastavljeno pisanje. Evo po jedan primjer za sve druge izraze: "Gospodnja je molitva doista sažetak svega Evanđelja" (br. 2761); "U svim liturgijskim tradicijama Molitva Gospodnja sastavni je dio glavnih časova"... (br. 2768); "Očenaš je najsavršenija molitva"... (br. 2763); "Zato usprkos podjelama kršćana molitva 'Očenaša' ostaje opće dobro"... (br. 2791; tu je međutim, sve ako prihvatimo pisanje u obliku sraslice, i gramatička nepravilnost - treba: "molitva 'Očenaš'").

3. Zaključna razmišljanja

U poslijesaborskim liturgijskim knjigama pretežno se upotrebljava naslov Molitva Gospodnja. Navođenje mnogih primjera s tim naslovom ne izlazi izvan zadane teme jer time se, a upravo to želi naglasiti i ovaj napis, izražava dostojanstvo te molitve. Mislim da se isto postiže i rastavljenim pisanjem: Oče naš. Osim toga, običaj da se molitve (a tako i crkveni dokumenti) zovu po početnim riječima veoma je raširen i zato su početne riječi vrlo često posebno značajne. U ovom slučaju to je još znakovitije pa mislim da je motiv rastavljenog pisanja ovdje još veći.¹ To bismo mogli potkrijepiti različitim primjerima. U katekizmu Snagom Duha (1977., 221999.) među molitvama se navodi i ona "koju nas je Isus naučio ('Oče naš')", a malo dalje donosi se ta molitva s naslovom OČE NAŠ (str. 222.). Na str. 147. tumači se uloga te molitve unutar euharistijskog slavlja. Nakon naslova OČE NAŠ kaže se: "Nakon 'Euharistijske molitve' i prije 'Pričesti', molitva koju nas je Isus naučio dobiva posebno značenje. Uvijek smijemo Boga nazivati Ocem, uvijek smijemo moliti za kruh svagdanji ..." Da je tu stavljen naslov OČENAŠ, djeci bi bila mnogo manje razumljiva ili jedva razumljiva rečenica koja slijedi. Ili kad slušamo koga kako nemarno moli Molitvu Gospodnju (očenaškojijješinanēbesi...), postane nam jasno zašto nije dobro pisati sastavljeno (i govoriti kako je malo prije naznačeno). Gubi se riječ koja je u Novom zavjetu tako važna i zatamnjuje jedna činjenica – to da je Isus Boga zvao Ocem i da je za to i nama dao poticaj.

Zato je tu važna i riječ "naš", a ona se pri sastavljenom pisanju još više gubi. A praktične teškoće, ako ih ima, nisu nerješive. Izraz iz prigovora spomenutog na početku (Kako ćemo napisati: "Ne znam ni prvih deset riječi Oče naša.") napisat ćemo: "deset riječi molitve Oče naš" ili "deset riječi Oče naš", a što se tiče sraslica, upravo su one neprimjerene u ovakvim slučajevima. Riječi koje srašćuju tom prilikom često gube svoje prvotno značenje, npr. to mi ne pada na pamet :

¹ Istina je da u hrvatskome ima i naziva koji se ne sastoje od početnih riječi, nego su izvedeni na drugi način: Vjerovanje, Zdravo Marijo (bez zareza) i sl., a takvim bi se možda moglo shvatiti i pisanje: Očenaš. No sve bi takve primjere trebalo razmotriti zajedno i tako bi bilo lakše prosuditi je li i takav način opravdan.

naučiti nešto napamet, pogledati komu u oči : uoči blagdana ... I ovdje postoji stvarna opasnost da se pravo značenje riječi "Oče naš" smetne s uma. Tako je nastala i opća riječ "očenaši", a nije li nešto od toga prisutno i u spomenutom načinu pisanja "očenaš" u Boranićevu i u novosadskom pravopisu? Još dalje u tom smjeru ide nedavno objavljena knjiga podnaslovom Očenaš iz Hrvatske (Zagreb 1996.). Spomenimo samo neke izraze iz nje: "moj Očenaš", "ratni Očenaš" (iz Predgovora), "Uz naše Očenaše" (Pogovor)... A s time u vezi dolaze u sjećanje i riječi iz jedne pjesme: "Otvor', ženo, kapiju, man' se očenaša"...

U primjerima smo susreli i drugi naslov, i to u različitim oblicima: Molitva Gospodnja/molitva Gospodnja/Gospodnja molitva. Kad je u pitanju pojedinačan i točno određen pojam, raznolikost pisanja nije dobra pa je opravdano pitati se kako bi trebalo pisati. O pisanju pridjeva "Gospodnji" nema dvojbe, a vjerojatno je zbog latinskog uzora (oratio dominica; oba mala slova!) rašireniji naziv u kojemu je "molitva" na prvome mjestu. Taj u hrvatskome rjeđi način danas međutim ima stilsku vrijednost, naslov tako dobiva svečaniji ton. No pitanje nije samo jezično nego i teološko. Da bismo dobili pouzdaniji odgovor, i ovo bi pitanje trebalo promotriti u širem kontekstu, ali to prelazi okvir ovoga članka.

Petar Bašić